

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Hagagymnasiet Röd
i Norrköpings kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Hagagymnasiet Röd i Norrköpings kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på barn- och fritidsprogrammets inriktning socialt arbete.

Hagagymnasiet Röd besöktes den 14–16 januari 2014. Ansvariga inspektörer har varit undervisningsråd Leif Magnusson och utredare Ronny Högberg. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om skolan Hagagymnasiet Röd

Hagagymnasiet Röd är en av tre skolenheter inom Hagagymnasiet. Varje skolenhet leds av en rektor. Hagagymnasiet Röd omfattar barn- och fritidsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet samt introduktionsprogrammen programinriktat individuellt val och yrkesintroduktion. På barn- och fritidsprogrammet går 186 elever fördelade på tre årskurser. Eleverna kommer huvudsakligen från Norrköping men det finns även elever som sökt till skolan från kranskommunerna. Den för granskningen aktuella klassen i årskurs 2 består av 28 "programelever" och två elever som läser programmet som lärlingsutbildning. Antagningspoängen varierade från 165 till 290 poäng.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Själständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnena. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildning-

en. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på barn- och fritidsprogrammet inriktning socialt arbete, och identifierat ett prioriterat utvecklingsområde. Detta beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

FÅR ELEVER I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD ÅTGÄRDER SOM ÄR ANPASSADE SÅ ATT ELEVEN GES GODA FÖRUTSÄTTNINGAR ATT SLUTFÖRA UTBILDNINGEN?

Personalen på barn- och fritidsprogrammet (BF) Hagagymnasiet Röd ger uttryck för att man arbetar på ett program med en resurskrävande elevgrupp. I den för granskningen aktuella klassen bedömer man vid tiden för granskningen att det finns risk för betyget F dvs. icke godkänt i 15 fall. I klassen är tre åtgärdsprogram aktuella.

Rektorn har utvecklat ett detaljerat system med instruktioner och mallar för dokumentation för arbetet med särskilt stöd. Handläggningen beskrivs i ett antal moment: läraren uppmärksammar att en elev har problem - läraren skriver en "pedagogisk anpassning" - flera pedagogiska anpassningar leder till kartläggning - kartläggningen kan leda till beslut om utredning - efter utredning beslutas om åtgärdsprogram ska "skrivas" - åtgärdsprogram "skrivs".

Enligt rektorn är dokumentet "pedagogisk anpassning" ett redskap som tydliggör målsättningen och skärper medvetenhet om och krav på individualisering i undervisningen. En "pedagogisk anpassning" har också funktionen att visa hur elever som inte nått eller bedöms nå kraven ska ges förutsättningar att klara detta. Den indikerar därmed att någon form av insats bedömts nödvändig för att trygga elevens möjligheter att nå kraven samtidigt som den pedagogiska anpassningen är tänkt som ett redskap att möta behov innan man känner oro för att en elev ska få F.

Uppfattningarna om hur länge eller hur omfattande arbetet i form av "pedagogisk anpassning" ska vara innan det faktiskt ska kallas särskilt stöd och hanteras utifrån gällande bestämmelser varierar. Lärarnas uppfattning är att en "pedagogisk anpassning" skrivs när en elev bedöms att inte uppnå betyget godkänt i en kurs. Åtgärder planeras då av lärare eller i samverkan med elevhälsoteamet. I den pedagogiska anpassningen anges vilket ansvar lärare och specialpedagog har för genomförandet.

Lärare och elevhälsoteam har uppfattningen att rutinen är känd och i sin helhet tillämpad i verksamheten. Av granskningen framgår emellertid att det förekommer olika tolkningar av den faktiska innebörden och syftet med de olika momenten och intervjuerna ger en splittrad bild av vem som kontaktar vem, vem som tar initiativ och i vilket skede av processen. Alla berörda har dock uppfattningen att det finns en gemensam kunskap om vad som är vad och hur arbetet går till. Det kan därför inte uteslutas att de varierande uppfattningarna om åtgärders olika funktion och karaktär får konsekvenser för dokumentation, rättsäkerhet och utvärdering.

En "pedagogisk anpassning" är knuten till undervisningen i en kurs och en bärande tanke bakom införandet av dokumentationen att inte behöva göra upprepade och omfattande utredningar för åtgärdsprogram om samma elev. När en elev fått flera pedagogiska anpassningar i olika kurser, enligt intervjuerna tänker man sig vanligtvis 3–4 dokument, blir en kartläggning av elevens studiesituation aktuell. Om kartläggningen visar att elevens svårigheter omfattande görs därefter en utredning om behov av åtgärdsprogram.

"Pedagogisk anpassning" har etablerats som ett begreppsligt alternativt eller möjligen komplement till åtgärdsprogram och åtgärdsprogram utarbetas normalt först när det står klart att elevens hela studiesituation kräver utredning. Även elevvårdsteamet beskriver en rutin med innebörden att man avvaktar tills underlag finns för en helhetsbedömning som grund för åtgärdsprogram.

Genom att förutsätta flera dokumenterade pedagogiska anpassningar som indikator på att åtgärdsprogram behöver utarbetas lyfter man fokus till elevens studiesituation istället för att låta kursrelaterad bedömning vara utgångspunkt för ändamålsenliga åtgärder så att eleven minst når kunskapskraven i kursen.

Från signal om risk för icke godkänt är det en lång väg till utarbetande av åtgärdsprogram, flera berörda kan vara engagerade och pedagogiska anpassningar kan utgöra ett omfattande mellansteg.

Granskningen visar att elevhälsoteamet inte rutinmässigt kopplas in när det bedöms att en elev riskerar att inte nå kunskapskraven i en kurs. Elevhälsoteamet kan därför komma att engageras i ett sent skede i ett elevstödsärende. Genom att underlaget för initiativ till att utarbeta åtgärdsprogram består av ett ej fastställt antal sammanvägda beslut från enskilda lärare skapas även otydlighet kring vad som är tillräcklig grund för en kartläggning som därefter kan leda till utredning och åtgärdsprogram. Om konstaterade behov och åtgärder, som i realiteten rör särskilt stöd, inte dokumenteras i ett åtgärdsprogram äventyras även rättssäkerheten då regelverket kring åtgärdsprogram också avser att trygga elevens och vårdnadshavarens rättigheter. Vidare riskerar, i ett längre perspektiv, strävan att reducera antalet åtgärdsprogram genom introduktionen

av en särskild dokumentationsform att göra behov och slutsatser om åtgärder mindre synliga.

En större del av stödbehoven identifieras och hanteras av läraren genom pedagogisk anpassning. Specialistkompetensen inom elevhälsoteamet och hos studie- och yrkesvägledaren får därigenom begränsad kontakt med undervisningen vilket inte gynnar utveckling och utnyttjande av specialistkompetensen liksom kompetensöverföring till lärargruppen. Även förutsättningarna för utveckling av elevhälsoteamets förebyggande arbete försämras då endast en del av konstaterade och beskrivna behov når elevhälsoteam och rektor.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Hagagymnasiet Röd behöver utveckla det elevstödande arbetet på barn- och fritidsprogrammet ytterligare genom att säkerställa att all personal har en gemensam tolkning av "särskilt stöd" som står i överensstämmelse med styrdokumentet samt säkerställa dokumentation i enlighet med lagstiftarens intentioner. Vidare bör rutiner utvecklas så att den samlade kompetensen inom elevhälsoteamet ges en tydlig samordnad roll i det elevstödande arbetet.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförts med elever vid det granskade programmet årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena matematik, svenska, samhällskunskap och sociologi observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektor och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.